

35

Temmuz 2011

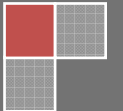
İKV DEĞERLENDİRME NOTU

Cenevre Görüşmeleri Sonrası Kıbrıs

Can Mindek

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

www.ikv.org.tr

CENEVRE GÖRÜŞMESİNİN ARDINDAN KIBRIS KONUSUNDA YENİ GELİŞMELER

Can Mindek

Avrupa Komisyonu Başkanı Barroso'nun ifadesiyle Avrupa topraklarında yaşanan en eski uzlaşmazlık olan Kıbrıs sorunu, aynı zamanda Türkiye-AB ilişkilerinin gidişatını çok yakından etkiliyor. Aralık 2006'da sekiz müzakere başlığının Kıbrıs sorunu nedeniyle askıya alınması ve bunu takiben geliştirilen tren ve benzeri çeşitli metaforlarla ilişkilerin hızını ve yönünü belirleme çabası müzakere sürecinin son yıllarına damgasını vurdu. Adada ikili görüşmeler değişken bir hızda devam ederken "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla AB üyesi olan **GKRY'nin 1 Temmuz 2012'de AB Konseyi Dönem Başkanlığı** görevini üstlenecek olması hem adadaki aktörler, hem AB hem de Türkiye açısından önümüzdeki bir yıllık dönemde çözüme daha da yaklaşılması gerektiğini ortaya koyuyor.

Bu çerçevede, 7 Temmuz 2011 tarihinde Cenevre'de yapılan görüşmeyle başlayan ve Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun KKTC ziyareti ile Türkiye'de konuya ilişkin yaptığı açıklamalarla devam eden süreci; adadaki müzakerelerin geçmişiyle bir arada ele almanın faydalı olacağını düşünüyoruz. Bu yazının amacı, müzakere sürecinde yaşanan son gelişmeleri özetlemek, son kamuoyu araştırmalarının sonuçlarını analiz etmek ve muhtemel gelecek senaryolarını ortaya koymaktır. Dolayısıyla, bu çalışma hiçbir şekilde, üzerinde müzakere yapılan kapsamlı çözüm planı hakkında yargı belirtmek veya belirli bir görüşü savunmak amacı taşımamaktadır.

Kıbrıs'ta taraflar neleri müzakere ediyor?

Adada kapsamlı çözüm müzakereleri 11 Eylül 2008 tarihinde Mehmet Ali Talat ile Dimitris Hristofyas arasında yapılan toplantıyla başlamıştır. Liderler arasında gerçekleşen 71 görüşmenin ardından KKTC'de Dr. Derviş Eroğlu'nun Cumhurbaşkanı seçilerek başa geçmesi müzakerelerin aksamasına neden olmazken Eroğlu ile Hristofyas da 30'un üzerinde görüşmede bir araya gelmiştir. Söz konusu ikili görüşmeler kapsamında **altı konu** üzerinde durulmaktadır:

- Yönetim ve güç paylaşımı
- Ekonomi
- Avrupa Birliği konuları
- Mülkiyet
- Toprak
- Güvenlik ve garantiler

İlk 3 başlıkta taraflar arasında yakınlaşma sağlanmıştır ve genel olarak uzlaşmaya ulaşılmıştır. Sonlandırılması gereken meseleler; nasıl bir **başkanlık** sisteminin uygulanacağı, kapsamlı çözümün AB'nin birincil hukuku haline gelmesi olarak öne çıkmaktadır. Toprak ve mülkiyet başlıkları ise en zorlu alanlardır ve geride bırakılan 100'ü aşkın görüşmede bu başlıklarda önemli adımlar atılamamıştır.

Cenevre'de 7 Temmuz tarihinde BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon ile görüşen liderler, en zorlu bu iki alanda adım atmaya hazır olduklarını dile getirmişlerdir. Türk tarafı, daha önceleri müzakerelerin en sonuna bırakacağını vurguladığı **mülkiyet** konusunu tartışmaya hazır olduğunu belirtirken, GKRY de iki taraflılık ilkesi doğrultusunda; bir kesimdeki mülkiyet çoğunluğunun o kesimi yöneten idareye ait olacağını beyan etmiştir. GKRY'nin bu yaklaşımı, 1970'lerden bu yana iki taraflılık içerisinde nüfus ve mülk çoğunluğunu kaybetme endişesi yaşayan Türk tarafı açısından önemli ve olumlu bir adım olarak görülebilecektir.

Güvenlik ve garantiler konusu ise müzakerelerin en son aşamasına bırakılacaktır. Garantör ülkelerin statüsü ve kapsamlı çözümün sağlanması halinde oynayacakları rol bu safhada masaya yatırılacaktır. Ancak şu an için AB'nin garantör rolü üstlenme olasılığı üzerinde sıklıkla konuşulduğu söylenebilir. Güvenlik alanında ise iç güvenlik ve dış güvenlik konularındaki düzenlemelere karar verilmesi gerekmektedir. İçeride federal polisin hak ve yetkileri belirlenirken, dışarıda da güvenliğin nasıl sağlanacağı ele alınacaktır.

Cenevre'de atılan adımlar: çözüm takvimi mi?

Liderler Cenevre'de yapılan toplantı sonrasında Ekim 2011'e kadar yoğun bir tempo içerisinde çalışmalarını hızlandırmaya ve söz konusu 6 başlığın tamamında yakınlaşma sağlamak üzere adımlar atmaya karar vermişlerdir. Kapsamlı çözüm üzerinde anlaşmaya varılması halinde Türkiye, Birleşik Krallık ve Yunanistan'ın da katılımıyla bir uluslararası konferans düzenlenmesi öngörülmektedir. Çözümün son adımını her iki tarafta yapılacak referandumlar belirleyecektir. Bu çerçevede, BM'nin rolü, tarafların sağladıkları anlaşma içerisinde yer alan küçük uzlaşmazlık noktalarında devreye girmek ve arabuluculuk rolü üstlenmek olacaktır. Böylece, 2004 yılında Bürgenstock görüşmelerinde iki tarafın uzlaşmasıyla hakemlik görevi üstlenen ve Annan Planı'nın reddedilmesinin ardından yeniden "iyi niyet misyonu" görevleri üstlenen BM'nin rolü bir kez daha tarafların rızasıyla güçlendirilecektir.

BM Genel Sekreteri tarafından da memnuniyetle karşılanan bu yol haritası bir bakıma sorunun çözümü için **gayri-resmi** bir takvim ortaya koymaktadır. Zira yukarıda da değinildiği gibi, konunun tarafları, 30 Haziran 2012'ya kadar bir çözümde anlaşılması umut etmektedir. Bunun için Mayıs'ta referanduma gidileceği, referandum öncesinde en az 1-2 aylık sürede kapsamlı çözümün halklara anlatılacağı düşünülürse **2011 sonuna kadar kapsamlı çözüm üzerinde uzlaşmış olması gerektiği** ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Ekim ayında New York'ta BM Genel Sekreteri ile görüşecek liderlerin bu toplantıya, müzakerelerde önemli mesafe kat etmiş bir şekilde gitmeleri beklenebilecektir. Söz konusu muhtemel takvimin önündeki tek engel, GKRY'nin müzakerelerin başından bu yana, müzakereleri belirli tarihlere kadar bitirmek yönünde taahhüt altına girmekten kaçınması olabilir. Bu sorunun da uluslararası toplumun baskılarıyla aşılabileceği düşünülebilir.

Bugün referandum olsa?

Adada yaşayan halklar bir referanduma hazır mı sorusunun yanıtını vermek zor olsa da **Kıbrıs 2015 girişimi** tarafından son dönemde yayımlanan kamuoyu araştırmaları bazı ipuçları verebilecek niteliktedir. Mart-Nisan 2011 aylarında, Interpeace ve Kıbrıs 2015 girişiminin yaptığı anketlere göre her iki tarafta da çoğunluk referandumda kullanacağı oy konusunda kararsız (bu oran GKRY’de yüzde 35, KKTC’de ise 43). Diğer taraftan, kesinlikle hayır diyeceklerini ifade edenlerin oranı güneyde yüzde 31 (KKTC’de 14), kesinlikle evet diyeceklerin oranı ise kuzeyde yüzde 24 (GKRY’de 13). Aynı araştırma kapsamında 2009–2011 arasındaki olası oy verme eğilimlerine bakıldığında **GKRY’de “hayır” cevabına, KKTC’de ise kararsız ya da “evet” cevabına doğru bir yönelim** olduğu gözlenmektedir. GKRY’de “hayır” eğiliminin söz konusu yıllar arasında 8 puan arttığı, KKTC’de ise 14 puan azaldığı tespit edilmektedir.

Kamuoyu araştırmasının sonuçları göz önüne alındığında, ortaya çıkan sonuç; Kıbrıs’ta ulaşılması muhtemel bir kapsamlı çözümün referanduma sunulması için zaman ilerledikçe GKRY’de reddedilme, KKTC’de de kabul edilme olasılığının güçlendiğidir. Dolayısıyla 2004 yılındakine benzer bir tablo ile karşılaşılabılır. Diğer taraftan ise, yukarıda belirtilen olası gayrı-resmi takvim çerçevesinde, liderlerin kapsamlı çözümü halklarına anlatmak ve onları inandırdıkları doğru sonuç konusunda –evet veya hayır- ikna etmek için yeterli zamana sahip oldukları düşünülebilir.

Türkiye-AB ilişkilerine etkileri

Kıbrıs sorununun çözümü bir taraftan Türkiye’nin AB’ye katılımından bağımsız olarak ilerlese de bir taraftan da katılım müzakerelerinin işleyişini doğrudan etkilemektedir. Türkiye için bu konunun çözümü hem komşularla sıfır sorun politikasıyla uyuşmakta hem de bölgesel güç olmanın getirdiği artan sorumlulukların bir parçası haline gelmektedir. Öte yandan da, **AB ile müzakerelerde askıya alınan başlıkların açılmasını ifade etmekte ve bazı AB liderleri tarafından Türkiye ile ilgili soru işaretleri ve önyargıların arkasına saklandığı Kıbrıs mazeretinin ortadan kalkması** anlamını taşımaktadır.

Sonuç olarak, adada ulaşılabılır kapsamlı çözümün sürdürülebilir olması birinci önceliktir. Dolayısıyla, adada kapsamlı bir çözüm için garantör tarafların da önemli bir rol oynayabileceği, özellikle **Türkiye’nin ön planda yer alabileceği** öne sürülebilir. Zira Yunanistan’ın ve genel olarak AB’nin içerisinde bulunduğu mali ve ekonomik kriz, bu aktörler için Kıbrıs konusunun ikinci planda kalmasını beraberinde getirmektedir. Birleşmiş Milletlerin de kısıtlı bir rol oynadığı göz önüne alındığında, kapsamlı çözüme giden yolda Türkiye için **önemli bir manevra alanının** olduğu ileri sürülebilir. Bu da, uzun vadede Türkiye’nin Akdeniz bölgesinde daha etkin ve güçlü roller üstlenmesini beraberinde getirebilir. Dolayısıyla, çözüme taraf diğer aktörlerin siyasi ve ekonomik çeşitli nedenlerden ötürü sürece çok fazla dâhil olmamaları Türkiye’ye daha geniş bir manevra alanı kalmasını sağlayabilir. Böylece, yukarıda da değinildiği gibi, Türkiye’nin **bölgesel gücü** ve etkisi artabilir, aynı zamanda ileriye dönük yapıcı adımlar atılabilir. Tüm bunlar sonuç olarak Türkiye ile AB arasında sürmekte olan müzakere sürecinde yaşanan sorunların ortadan kaldırılmasına ve ilişkilerin daha hızlı ilerlemesine katkı sağlayabilir.